

ЗБОРНИК РАДОВА
МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**„ТУРИЗАМ У САВРЕМЕНОМ ЕВРОПСКОМ И
ЕВРОАЗИЈСКОМ ПРОСТОРУ - СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ,
ИЗАЗОВИ, ПЕРСПЕКТИВЕ“**

СБОРНИК РАБОТ
МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

**„ТУРИЗМ В СОВРЕМЕННОМ ЕВРОПЕЙСКОМ И
ЕВРАЗИЙСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ - СОСТОЯНИЕ,
ПРОБЛЕМЫ, ВЫЗОВЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ“**

Требиње, 23 - 27. маја 2022. год.

Требиње, 23 - 27. мая 2022. г.

Издавач

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ТУРИЗАМ
И ХОТЕЛИЈЕРСТВО – ТРЕБИЊЕ

Издатель

КОЛЛЕДЖ ТУРИЗМА И ГОСТИНИЧНОГО
МЕНЕДЖМЕНТА – ТРЕБИЊЕ

За издаваче

др Обрен Гњато

Для издателей

д-р Обрен Гњато

Уредник

др Милимир Лојовић

Редактор

д-р Милимир Лојович

Технички уредник

др Андријана Мркајић Атељевић

Технический редактор

д-р Андријана Мркаич Атељевиц

Тираж

150

Штампа

„Print Shop“ - Требиње

Печать

„Print Shop“ – Требиње

Организациони одбор конференције Организационный комитет конференции

- **Обрен Ѓњато**, Висока школа за туризам и хотелијерство, Требиње, директор, доктор географских наука (Требиње, Република Српска, БиХ)
- **Мирољуб Милинчић**, Центра Руског географског друштва у Србији, директор, доктор географских наука, Универзитет у Београду, (Београд, Република Србија)
- **Милимир Лојовић**, Висока школа за туризам и хотелијерство Требиње, доктор географских наука, (Требиње, Република Српска, БиХ)
- **Андрејана Мркачић Атељевић**, Висока школа за туризам и хотелијерство Требиње, доктор економских наука, (Требиње, Република Српска, БиХ)
- **Нина Лојовић Милинић**, Висока школа за туризам и хотелијерство Требиње, доктор наука из историје умјетности (Требиње, Република Српска БиХ)
- **Рајко Ѓњато**, Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет, предсједник Географског друштва РС, доктор географских наука (Бања Лука, Република Српска, БиХ)

Научни одбор конференције Научный комитет конференции

- **Владимир Александрович Колосов**, доктор географических наук, профессор, заместитель директора и заведующий лабораторией геополитических исследований Института географии РАН, вице-президент Русского географического общества, паст-президент Международного географического союза, вице-президент АРГО (Москва, Россия)
- **Александр Георгиевич Дружинин**, доктор географических наук, профессор, Президент Ассоциации российских географов-обществоведов, директор Северо-Кавказского НИИ экономических и социальных проблем Южного федерального университета, ведущий научный сотрудник Института географии РАН, член Комиссии по территориальной организации и планированию РГО (Ростов-на-Дону, Россия)

- **Анатолий Иванович Чистобаев**, доктор географических наук, профессор кафедры региональной политики и политической географии, почётный профессор СПбГУ, Заслуженный деятель науки РФ, руководитель Санкт-Петербургского регионального отделения Ассоциации российских географов-обществоведов (АРГО), член Экспертного совета АРГО, член Комиссии по территориальной организации и планированию Русского географического общества (РГО) (Санкт-Петербург, Россия)
- **Татьяна Ильинична Герасименко**, доктор географических наук, профессор, БОУ ВО «Оренбургский государственный университет» (Оренбург, Россия)
- **Тадеуш Стрыякевич**, доктор географических наук, профессор, член Совета университета, Университет им. Адама Мицкевича (Познань, Польша)
- **Айдын Ибрагимов**, доктор географических наук, профессор в Эгейском университете (Измир, Турция)
- **Игорь Николаевич Воронин**, доктор географических наук, профессор, директор Таврической академии Крымского федерального университета имени В. И. Вернадского, заведующий кафедрой экономической и социальной географии и территориального управления (Симферополь, Россия)
- **Александр Иванович Зырянов**, – доктор географических наук, профессор, заведующий кафедрой туризма географического факультета Пермского национального университета (Пермь, Россия)
- **Мирко Грчић**, доктор географских наука, професор, Универзитет у Београду Географски факултет, (Београд, Република Србија)
- **Анђелија Ивков-Цигурски**, доктор географских наука, професор, Институт за географију, ПМФ Нови Сад, (Нови Сад, Република Србија)
- **Иво Арменко**, доктор економских наука, професор, Будва (Црна Гора)
- **Миролуб Милинчић**, Центра Руског географског друштва у Србији, директор, доктор географских наука, професор, Универзитет у Београду, Географски факултет (Београд, Република Србија)
- **Мирослав Додеровић**, доктор географских наука, професор, Филозофски факултет, Никшић (Црна Гора)
- **Милимир Лојовић**, Висока школа за туризам и хотелијерство Требиње, доктор географских наука, професор, (Требиње, Република Српска, БиХ)

- **Обрен Гњато**, Висока школа за туризам и хотелијерство, Требиње, директор, доктор географских наука професор, (Требиње, Република Српска, БиХ)
- **Рајко Гњато**, Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет, предсједник Географског друштва Републике Српске, доктор географских наука, професор (Бања Лука, Република Српска, БиХ)

**Технички секретар конференције
Технический секретарь конференции**

- **Др Андријана Мркајић Атељевић**, Висока школа за туризам и хотелијерство Требиње, доктор економских наука, (Требиње, Република Српска, БиХ)

САДРЖАЈ СОДЕРЖАНИЕ

С. Станковић: ЕЛЕМЕНТИ И ФАКТОРИ ТУРИСТИЧКЕ ВАЛОРИЗАЦИЈЕ ПРОСТОРА S. Stankovic: ELEMENTS AND FACTORS TOURIST VALORISATION OF SPACE	13
А. Дружинин: ТУРИЗМ КАК „ЗЕРКАЛО“ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ, ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИХ И ГЕОДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В СОВРЕМЕННОМ ЕВРАЗИЙСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ A. Druzhinin: TOURISM AS A „MIRROR“ OF GEOPOLITICAL, GEO-ECONOMIC AND GEODEMOGRAPHIC CHANGES IN THE MODERN EURASIAN SPACE	29
В. Колосов: РОЛЬ ГРАНИЦ В РАЗВИТИИ ТУРИЗМА: ДИНАМИКА И УСТОЙЧИВОСТЬ (НА ПРИМЕРЕ РОССИЙСКО-КИТАЙСКОЙ ГРАНИЦЫ) V. Kolosov: THE ROLE OF BORDERS IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM: DYNAMICS AND SUSTAINABILITY (THE CASE OF THE RUSSIAN-CHINESE BORDER)	39
А. Н. Трифонов, С. К. Мустафин, И. В.Цулая, А. М. Милинчић: КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ: ПРИМЕР РУСКОГ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ A. Trifonov, S. Mustafin, I. Culaj, M. Milincic: CULTURAL HERITAGE IN THE FUNCTION OF TOURISM DEVELOPMENT AND INTERNATIONAL COOPERATION: AN EXAMPLE OF RUSSIAN CULTURAL HERITAGE IN THE WESTERN BALKANS	55
Т. Стрыякевич, В. Колсут: ТУРИЗМ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРЕОДОЛЕНИЯ УСАДКИ ГОРОДОВ T. Strykiewicz, V. Kolsut: TOURISM AS A TOOL FOR OVERCOMING URBAN SHRINKAGE	71
Григоренко Т. Николаевна: НОВЫЕ ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ОТРАСЛИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ Grigorenko T. Nikolaevna: NEW VECTORS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF THE PANDEMIC	85
Л. В. Деточенко: СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ВЫЕЗДНОГО ТУРИЗМА ЖИТЕЛЕЙ РОССИИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА L.V. Detochenko: STATUS AND PROBLEMS OF INTERNATIONAL OUTBOUND TOURISM OF RUSSIAN RESIDENTS DURING THE PANDEMIC OF THE CORONAVIRUS.....	95

О. Кузнецова: РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В РЕГИОНАХ КАК ОДИН ИЗ ПРИОРИТЕТОВ ФЕДЕРАЛЬНОЙ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В РОССИИ O. Kuznetsova: DEVELOPMENT OF TOURISM IN REGIONS AS ONE OF THE PRIORITIES OF THE FEDERAL SPATIAL POLICY IN RUSSIA	111
Л. Е. Владимировна: ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССОВ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ ТУРИСТСКОГО РЫНКА УСЛУГ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ L. E. Vladimirovna: THE IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST SERVICES MARKET IN THE RUSSIAN FEDERATION.....	119
В. Н. Федорко: ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ РЕЛИГИОЗНОГО ТУРИЗМА ДЛЯ ПРАВОСЛАВНЫХ ХРИСТИАН В УЗБЕКИСТАНЕ И СОПРЕДЕЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВАХ СРЕДНЕЙ АЗИИ V. N. Fedorko: OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF RELIGIOUS TOURISM FOR ORTHODOX CHRISTIANS IN UZBEKISTAN AND THE CONTINUOUS STATES OF CENTRAL ASIA	135
З. Живановић, С. Павловић: ТУРИЗАМ У САВРЕМЕНОМ ПРОСТОРНО-ПЛАНЕРСКОМ КОНТЕКСТУ – СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ, ИЗАЗОВИ, ПЕРСПЕКТИВЕ Z. Živanović, S. Pavlović: TOURISM IN CONTEMPORARY SPATIAL PLANNING CONTEXT - SITUATION, PROBLEMS, CHALLENGES, PERSPECTIVES	151
А. Швец, И. Яковенко: ТУРИЗМ КАК АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ ФАКТОР СОЦИОКУЛЬТУРНОГО РАЗВИТИЯ СТЕПНЫХ ТЕРРИТОРИЙ КРЫМА A. Shvets, I. Yakovenko: TOURISM AS AN ALTERNATIVE FACTOR OF SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT OF THE STEPPE TERRITORIES OF CRIMEA	169
О. Erić, S. Kovačević, G. Popović: МАКРОЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ ЕФИКАСНОСТИ ТУРИЗМА У ЗЕМАЛЈАМА ЈАДРАНСКО-ЈОНСКЕ ИНИЦИЈАТИВЕ O. Erić, S. Kovačević, G. Popović: MACROECONOMIC ASPECTS OF TOURISM EFFICIENCY IN THE ADRIATIC-IONIAN INITIATIVE COUNTRIES	181
Р. Ѓњато, Б. Спасојевић: СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ ТУРИЗМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ R. Gnjato, B. Spasojević: THE STATE AND PERSPECTIVE OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF SRPSKA	197
С. Пашалић: ЉУДСКИ РЕСУРСИ И СТЕПЕН ТУРИСТИЧКОГ РАЗВОЈА НОДАЛНО-ФУНКЦИОНАЛНИХ РЕГИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ S. Pasalic: HUMAN RESOURCES AND DEGREE OF TOURISM DEVELOPMENT OF NODAL-FUNCTIONAL REGIONS OF THE REPUBLIC OF SRPSKA	211

О. Гњато, М. Лојовић: АЛТЕРНАТИВНИ ОБЛИЦИ ТУРИЗМА НА ПОДРУЧЈУ ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ COVID-19	
О. Gnjato, M. Lojovic: ALTERNATIVE FORMS OF TOURISM IN THE AREA OF EASTERN HERZEGOVINA IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC	231
А. Мркајић Ателјевић, С. Суботић: КВАНТИТАТИВНА АНАЛИЗА ТУРИСТИЧКОГ ОДНОСА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	
A. Mrkaic Ateljevic, Slobodan Subotic: QUANTITATIVE ANALYSIS OF TOURIST RELATIONS BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE EUROPEAN UNION	243
М. Грчић, Лј. Грчић: СТАРЕ КАРТЕ КАО ИЗВОР ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ КАО КУЛТУРНО-ГЕОГРАФСKE РЕГИЈЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА КУЛТУРНО-САЗНАЈНОГ И ВОЈНОГ ТУРИЗМА	
M. Grcic, Lj. Grcic: OLD MAPS AS A SOURCE FOR RESEARCH OF EASTERN HERZEGOVINA AS A CULTURAL-GEOGRAPHICAL REGION IN THE FUNCTION OF THE DEVELOPMENT OF CULTURAL-COGNITIVE AND MILITARY TOURISM	261
И. Зекановић: ГЕОПОЛИТИКА И ТУРИЗАМ; ЗНАЧАЈ САВРЕМЕНИХ ГЕОПОЛИТИЧКИХ ПРОЦЕСА У ВРЕДНОВАЊУ ТУРИСТИЧКО-ГЕОГРАФСКОГ ПОЛОЖАЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	
I. Zekanovic: GEOPOLITICS AND TOURISM; THE IMPORTANCE OF MODERN GEOPOLITICAL PROCESSES IN THE EVALUATION OF THE TOURIST-GEOGRAPHICAL POSITION OF THE REPUBLIC OF SRPSKA	275
Н. Живак, И. Медар-Тањга: НАСЉЕЂЕ КАО ОСНОВ ЗА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКА РАЗВОЈА ТУРИЗМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	
N. Živak, I. Medar-Tanjga: HERITAGE AS A BASIS FOR CREATING TOURISM DEVELOPMENT POLICIES IN THE REPUBLIC OF SRPSKA	293
Н. Лојовић Милинић: КУЛТУРОЛОШКО –ТУРИСТИЧКИ ЗНАЧАЈ ПРАВОСЛАВНИХ ВЈЕРСКИХ ОБЈЕКТА ИЗ 16. И 17. ВИЈЕКА НА ПРОСТОРУ ИСТОЧНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ	
N. Lojovic Milinic: CULTURAL AND TOURIST SIGNIFICANCE OF ORTHODOX RELIGIOUS BUILDINGS FROM THE 16TH AND 17TH CENTURIES IN EASTERN HERZEGOVINA	307
М. Додеровић, И. Мијановић: УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 НА ТУРИЗАМ У ЦРНОЈ ГОРИ ТОКОМ 2020. ГОДИНЕ	
M. Doderovic, I. Mijanovic: THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON TOURISM IN MONTENEGRO DURING 2020	321
С. Ђурђић, Т. Јаковљевић, С. Стојковић: ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА У ЗАШТИЋЕНИМ ПЛАНИНСКИМ ПОДРУЧЈИМА СРБИЈЕ	
S. Djurdjic, T. Jakovljevic, S. Stojkovic: THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE MOUNTAINOUS PROTECTED AREAS OF SERBIA ...	335

И. М. Греков, В. Л. Мартынов, Д. А. Субетто: РАННЕ-СРЕДНЕВЕКОВЫЙ ВОДНЫЙ ПУТЬ МЕЖДУ БАЛТИЙСКИМ И ЧЁРНЫМ МОРЯМИ («ПУТЬ ИЗ ВАРЯГ В ГРЕКИ»): ПАЛЕОГЕОГРАФИЯ, ГИДРОЛОГИЯ, ТУРИЗМ I. M. Grekov, V. L. Martynov, D. A. Subetto: EARLY MEDIEVAL WATERWAY BETWEEN THE BALTIC AND BLACK SEAS („THE WAY FROM THE VARANGIANS TO THE GREEKS”): PALEOGEOGRAPHY, HYDROLOGY, TOURISM.....	349
В. Шећеров, Д. Шабић, М. Јефтић, Д. Гатарих: ПРОСТОРНИ ПЛАН ГРАДА ТРЕБИЊЕ КАО ОСНОВ ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА И РЕГИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ V. Secerov, D. Sabic, M. Jeftic, D. Gataric: SPATIAL PLAN OF THE MUNICIPALITY OF TREBINJE AS A BASIS FOR TOURISM DEVELOPMENT AND REGIONAL COOPERATION	359
В. Малинић, М. Гајић, С. Вујадиновић, Д. Шабић: РУРАЛНИ ТУРИЗАМ И ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ V. Malinić, M. Gajić, S. Vujadinović, D. Šabić: RURAL TOURISM AND SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT	375
Д. Д. Александрович: ОПОРНЫЙ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННЫЙ КАРКАС ТЕРРИТОРИИ: ФАКТОРЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ НА РАЗНЫХ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ УРОВНЯХ D. D. Alexandrovich: THE SUPPORT TOURIST AND RECREATIONAL FRAMEWORK OF THE TERRITORY: FACTORS AND PRINCIPLES OF FORMATION AT DIFFERENT SPATIAL LEVELS	387
Г. М. Владимировна, С. К. Аскарвна: ЭСТЕТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ОБЪЕКТОВ ТУРИСТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ G. M. Vladimirovna, Suleymanova K. Askarovna: AESTHETIC ASSESSMENT OF TOURIST ENTERPRISES	405
И. О. Васильевна: ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ПЛЯЖЕЙ ПОБЕРЕЖЬЯ АЗОВСКОГО МОРЯ I. O. Vasilevna: NATURAL AND RECREATIONAL ATTRACTIVENESS OF THE BEACHES OF THE COAST OF THE SEA OF AZOV	413
С. Анђелковић, Д. Лукић, М. Врачар: ОБРАЗОВНИ ТУРИЗАМ – КА ОДРЖИВОМ ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ S. Andjelkovic, D. Lukic, M. Vracar: EDUCATIONAL TOURISM - TOWARDS SUSTAINABLE EDUCATION	423
А. Ю. Королев: ПОЛЮСЫ НЕДОСТУПНОСТИ: ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОЕ A. Y. Korolev: POLES OF INACCESSIBILITY: TOURIST AND RECREATION DEVELOPMENT РАЗВИТИЕ.....	439
В. Глигорјевић, Ј. Стојилковић Гнјатовић: ИЗВОРИ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА О ЗАПОСЛЕНИМА У ТУРИЗМУ – ПРИМЕР СРБИЈЕ V. Gligorijevic, J. Stojilkovic Gnjatovic: DATA SOURCES FOR POPULATION EMPLOYED IN TOURISM – SERBIAN EXAMPLE	453

С. Божовић, Д. Вукоичић, Н. Милентијевић, К. Кошић, Д. Ристић: ТУРИСТИЧКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ КАО ТРЖИШТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИКА НА ПРОСТОРУ ЗЛАТИБОРСКЕ ТУРИСТИЧКЕ РЕГИЈЕ S. Vozovic, D.Vukoicic, N. Milentijevic, K. Kosic, D. Ristic: TOURIST EVENTS AS A MARKET OF AGRICULTURISTS IN THE AREA OF ZLATIBOR TOURIST REGION	465
В. Дејански, М. Сибиновић: АНАЛИЗА КРЕТАЊА БРОЈА ТУРИСТА НА ТЕРИТОРИЈИ СРПСКОГ ПОДУНАВЉА У ПЕРИОДУ 1991-2012. V. Dejanski, M. Sibinović: ANALYSIS OF THE NUMBER OF TOURISTS ON THE TERRITORY OF THE SERBIAN DANUBE REGION IN THE PERIOD 1991- 2012	481
С. Г. Васильевна: ЭВОЛЮЦИЯ СЕТИ САНАТОРНО-КУРОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ЮЖНОГО БЕРЕГА КРЫМА: СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ S. G. Vasilyevna: EVOLUTION OF THE NETWORK OF SANATORIUM- RESORT ENTERPRISES OF THE SOUTHERN COAST OF CRIMEA: MODERN CHALLENGES	493
Ј. Басарић, С. Милијић, Љ. Безбрадица: ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА СРБИЈЕ – ОСВРТ НА ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 2021-2035 J. Basaric, S. Milijic, Lj. Bezbradica: PERSPECTIVES OF SERBIAN TOURISM DEVELOPMENT - A REVIEW OF THE SPATIAL PLAN OF THE REPUBLIC OF SERBIA 2021-2035	509
А. Ђурић, П. Глухаковић, Д. Ђуровић, А. Пушка: ИЗАЗОВИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У БРЧКО ДИСТРИКТУ БИХ У ВРЈЕМЕ ПАНДЕМИЈЕ ЦОВИД 19 A. Djuric, P. Gluhakovic, D. Djurovic, A. Puska: CHALLENGES OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE BRCKO DISTRICT OF BIH DURING THE COVID PANDEMIC 19	523
У. Дурлевић, У. Милинчић, И.Новковић, Д. Петровић, М. Милинчић: ПРИМЕНА ГАМ МОДЕЛА У ГЕОТУРИСТИЧКОМ ВРЕДНОВАЊУ НАЦИОНАЛНИХ ПАРКОВА ШАР ПЛАНИНА И КОПАОНИК (СРБИЈА) U. Durlevic, U. Milincic, I. Novkovic, D. Petrovic, M. Milincic: APPLICATION OF GAM MODEL IN GEOTURIST EVALUATION OF ŠAR MOUNTAIN AND КОРАОНИК NATIONAL PARKS (SERBIA)	545
Н. Тодоровић, М. Весић, М. Белиј Радин: ТУРИСТИЧКА МОТИВАЦИЈА МЛАДИХ У СРБИЈИ N. Todorovic, M. Vesic, M. Belij Radin: TOURIST MOTIVATION OF SERBIAN YOUTH	559
Е. Кричковић: ГЕОЕКОЛОШКО ВРЕДНОВАЊЕ БАЊЕ ПАЧИР У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ ТУРИЗМА E. Krickovic: GEO-ECOLOGICAL EVALUATION OF PACIR THERMA IN THE FUNCTION OF SUSTAINABLE TOURISM	571

М. Антић, Д. Шантић, А. Кнежевић, Д. Ђорђевић: ГРАДОВИ КУЛТУРЕ КАО ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ – ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНОГ ПЛАНИРАЊА И СОЦИОЕКОНОМСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ M. Antic, D. Santic, A. Knezevic, D. Djordjevic: CITIES OF CULTURE AS TOURIST DESTINATIONS – INTERNATIONALIZATION OF CULTURAL PLANNING AND SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS	583
Б. Протић, Б. Лукић, Д. Филиповић, Љ. Душков, Д. Ристић, Д. Ђорђевић: УЛОГА И ЗНАЧАЈ ТУРИСТИЧКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ЗА ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА: ПРИМЕР ГРАДА БЕОГРАДА B.Protic, B. Lukic, D. Filipovic, Lj. Duskov, D. Ristic and D. Djordjevic: THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF TOURIST INFRASTRUCTURE FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT: THE EXAMPLE OF THE CITY OF BELGRADE	593
С. Н. Васильевна: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НИШЕВЫХ ВИДОВ ТУРИЗМА В КРЫМУ S. N. Vasilievna: NEW DIRECTIONS OF NICHE TOURISM IN CRIMEA	609
Т.А. Адашова, Т.Ф. Креиденко, Н.Н. Роготен: РУСКИ РЕГИОН ДАЛЕКОГ ИСТОКА: ПРИМЕР РАЗВОЈА ЕКОЛОШКОГ ТУРИЗМА T.A. Adashova, T. F. Kreydenko, N.N. Rogoten: THE RUSSIAN FAR EAST REGION: EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF ECO-TOURISM	621
Коньшев Е. Валерьевич: ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ СТРУКТУРА ТУРИСТСКО- РЕКРЕАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА КИРОВСКОЙ ОБЛАСТИ Konyshov E. Valeryevich: FUNCTIONAL STRUCTURE OF THE TOURIST AND RECREATION SPACE OF THE KIROV REGION	629
Тебиева Д. И., Пуциев А. А., Доброносков В.В.: ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ТУРИСТСКОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ НА ТЕРРИТОРИИ ПЛАНИРУЕМОГО ГЕОПАРКА „КАЗБЕКСКО- ДЖИМАРАЙСКИЙ “ Tebieva D.I.11, Tsutsiev A. A.2, Dobronosov V.V.: PROBLEMS OF ORGANIZING TOURIST INFRASTRUCTURE IN THE TERRITORY OF THE PLANNED GEOPARK „KAZBEK-DZHIMARAI”	639
Т. Pivac, D. Vukojević, M. Maksimović: VINSKI TURIZAM U PERIODU COVID-19 T. Pivac, D. Vukojevic, M. Maksimovic: WINE TOURISM IN THE PERIOD OF COVID-19	651
В. Обрадовић: ПРОБЛЕМ И МОГУЋНОСТИ ПЛАНИРАЊА РАЗВОЈА ТУРИЗМА НА ПЛАНИНИ ЈАВОР У РЕГИЈИ БИРАЧ V. Obradovic: PROBLEM AND POSSIBILITIES OF TOURISM DEVELOPMENT PLANNING ON JAVOR MOUNTAIN IN THE BIRAC REGION	663
Д. Делић, М. Мандић: ОДРЖИВОСТ ТУРИСТИЧКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА У УСЛОВИМА РУДАРСКЕ АКТИВНОСТИ D. Delic, M. Mandic: SUSTAINABILITY OF TOURISM POTENTIALS IN CONDITIONS OF MINING ACTIVITY	677

Д. Вукоичић, Д. Петровић, Д. Ристић, М. Милинчић, С. Божовић: БУДУЋНОСТ ПАШЊАКА НА КОПАОНИЧКИМ ПЛАНИНАМА – РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ ИЛИ ТУРИЗМА D. Vukoicic, D. Petrovic, D. Ristic, M. Milincic, S. Vozovic: THE FUTURE OF PASTURE IN THE KOPAONIK MOUNTAINS - DEVELOPMENT OF AGRICULTURE OR TOURISM	691
Д. Ђуровић, А. Ђурић, П. Глухаковић: КОНЦЕПТ ТЕМАТСКЕ РУТЕ ПУТЕВИ РАКИЈЕ СРБИЈЕ D. Djurović, A. Djurić, P. Gluhakovic: THE CONCEPT OF THE THEMATIC ROUTE THE RAKIJA ROUTES OF SERBIA	705
Д. Петровић: МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ГРАДА ТРЕБИЊА D. Petrovic: POSSIBILITIES OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE CITY OF TREBINJE	719
Д. Вукојевић, Т. Пивац: ИЗАЗОВИ И ШАНСЕ ЗА РАЗВОЈ ВИНСКОГ ТУРИЗМА У ТРЕБИЊУ D. Vukojevic, T. Pivac: CHALLENGES AND CHANCES FOR THE DEVELOPMENT OF WINE TOURISM IN TREBINJE	729
Ј. Голијанин: ГЕМОРФОЛОШКЕ ТУРИСТИЧКЕ ВРИЈЕДНОСТИ ПАЛА (БИХ) И ЊИХОВА ЗАШТИТА J. Golijanin: GEMORPHOLOGICAL TOURISTIC VALUES OF PALE (B&N) AND THEIR PROTECTION	743
Д. Гатарич, А. Лугоња, М. Иванишевић: СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ТУРИЗМА И СЕКУНДАРНОГ СТАНОВАЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА БАЊЕ ЛУКЕ D. Gatarić, A. Lugonja, M. Ivanisevic: SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN TOURISM AND SECONDARY HOUSING ON THE TERRITORY OF THE TOWN OF BANJA LUKA	755
М. Лалић: РАЗВОЈ ТУРИЗМА КАО ЈЕДНА ОД МОГУЋНОСТИ ЗА СМАЂЕЊЕ ДЕПОПУЛАЦИЈЕ У ОПШТИНАМА УЗ ВЕЛИКИ БАЧКИ КАНАЛ (ВОЈВОДИНА, СРБИЈА) M. Lalić: TOURISM DEVELOPMENT AS ONE OF THE OPPORTUNITIES FOR REDUCTION DEPOPULATIONS IN MUNICIPALITIES ALONG THE GREAT BASKA CANAL (VOJVODINA, SERBIA)	765
С. Микић: УТИЦАЈ ШУМСКИХ ПОЖАРА НА ТУРИЗАМ ГРЧКЕ S. Mikic: THE EFFECT OF FOREST FIRES ON TOURISM IN GREECE	781
М. Зельковић, И. Поповић: МАНИФЕСТАЦИОНИ ТУРИЗАМ НА ПРИМЕРУ ЕДИНБУРГА – ПОТЕНЦИЈАЛИ И ПРОБЛЕМИ M. Zeljkovic, I. Popovic: EVENT TOURISM IN EDINBURGH - POTENTIALS AND PROBLEMS	793
С. Шабалина, Н.М. Биктимиров, М.В. Рожко: ЗОНИРОВАНИЕ ТЕРРИТОРИИ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН ДЛЈА ВНУТРЕННЕГО И МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА S. Shabalina, N.M. Biktimirov, M.V. Rozhko: DIFFERENTIATION OF THE TERRITORY OF TATARSTAN REPUBLIC INTO ZONES DUE TO THEIR SIGNIFICANCE FOR NATIONAL AND INTERNATIONAL TOURISM	807

ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА СРБИЈЕ – ОСВРТ НА ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ 2021-2035

Јелена Басарић¹, Саша Милијић¹, Љубиша Безбрадица¹

¹Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд, Република Србија

Абстракт: Туризам као глобална појава и процес бележи стабилан раст последњих деценија, и као такав налази се у процесу сталних промена и прилагођавања (захтевима тржишта, климатских промена и других утицаја). Промене су условиле потребу за новим развојем и различитим облицима туризма. Србија се налази на раскрсници између источне и западне Европе, где су видљива интензивна прилагођавања европским али и другим интеграцијама. Ради остваривања привредног развоја неопходно је утврдити развојне циљеве и приоритет посебно у области туризма и инфраструктуре. Потенцијали туризма у Србији нису довољно валоризовани, с обзиром на могућности развоја. Полазећи од компаративних туристичких предности, али и од искустава других земаља, Србија може постати значајнија туристичка дестинација у окружењу али и шире. Планским и развојним документима су јасно дефинисане туристичке дестинације и локалитети, а у раду ће се настојати дати кратак приказ потенцијала, циљева развоја, заштите и унапређења туризма у Србији.

Кључне речи: туризам, потенцијали, развој, унапређење, плански документи

PERSPECTIVES OF SERBIAN TOURISM DEVELOPMENT – A REVIEW OF THE SPATIAL PLAN OF THE REPUBLIC OF SERBIA 2021-2035

Jelena Basaric¹, Sasa Milijic¹, Ljubisa Bezbradica¹

¹Institute of Architecture and Urbanism of Serbia, Belgrade, Republic of Serbia

Abstract: A global phenomenon and a process, tourism has been on a steady rise in the last decades, constantly changing and adapting (to the market conditions, climate change and various other aspects). This has caused the need for further development and inventions of different types of tourism. Being on the crossroads between East and West, Serbia strives towards European and other kinds of integration. In order to achieve economic development, it is poised for setting development objectives and priorities, especially in the area of tourism and infrastructure development. Prospects of Serbian tourism have not been valorised enough, bearing in mind all the possibilities for its development. Based on its comparative advantages but also experience from other countries, Serbia can become a significant tourist destination in the region and beyond. Planning and development

documents clearly identify and define tourist destinations and locations, while this paper offers a short overview of prospects, development goals, preservation and improvement aspects of tourism in Serbia.

Keywords: tourism, prospects, development, improvement, planning documents

УВОД

Основни циљеви просторног развоја туризма Србије су комплексна валоризација и укључивање најважнијих природних и створених потенцијала, организовање регионално интегрисане понуде и подстицање подручја са потенцијалима за целогодишњу понуду, уз комплетирање постојеће понуде и отварање нових подручја са највише туристичких потенцијала. Просторни развој туризма Републике Србије заснива се на просторно-еколошкој подшци одрживог туризма чији је циљ уједначено интегрисање стратегија, планских и развојних докумената туризма и заштите и уређење простора. Циљеви развоја туризма теже ка остваривању потреба социјалног, економског, просторно-еколошког и културног значаја.

Доминантни туристички потенцијали Србије су природне вредности, од којих у највећој мери зависе туристички садржаји понуде и трајање сезоне, али се у њиховој валоризацији посебна пажња посвећује изворности, заштити и унапређењу, посебно у случају појединих ограничења. Најзначајнији природни потенцијали за развој туризма Србије су повољан географски положај, геоморфолошке вредности, хидрографске вредности, вредности климе, биљног и животињског света и др. Поред природних потенцијала на простору Србије издвајају се и антропогени туристички фактори и вредности. То су потенцијали који омогућавају валоризацију природних туристичких фактора и вредности, као и одвијање туристичких активности који се заснивају на саобраћајном положају, приступачности, на културној баштини туристичког простора и окружења, као и на развијености регионалног и непосредног окружења туристичких простора. Развијеност туристичких простора Србије углавном се разликују по понуди туристичких центара и места у смештају, јавним садржајима и туристичкој инфраструктури, по демографским и другим карактеристикама локалних становника, развијености комлементарних активности и друштвеног стандарда, изграђености и уређености насеља, супраструктуре и инфраструктуре. Доминира туристичка понуда градова, бањских подручја и планинских центара, уз значајнији развој руралног туризма као и коридора Дунава.

2. Секторски показатељи развоја туризма Србије

У Републици Србије 2019. године укупан број долазака туриста износио је 3.689.983, што је пораст од око 8% у односу на исти период период у односу на 2018.годину. Број домаћих туриста износио је 1.843.432 (раст од

7,2%), односно имали су учешће од 49,9% у укупним доласцима. Укупни доласци страних туриста износио је 1.846.551 (раст од 8,0% у односу на 2018. годину), и чини удео од 50,1% у укупним доласцима туриста.

Укупан број ноћења туриста 2019. године износио је 10.073.299 (пораств од 7,9% у односу на 2018. годину). Домаћи туристи остварили су 6.062.921 ноћења (раст од 6,8% у односу на 2018. годину), односно имали су учешће од 60,2% у укупном броју ноћења, док су страни туристи остварили 9,6% више ноћења (4.010.378) у односу на претходну годину, односно њихов удео износи 39,8% у укупном броју ноћења.

Од укупног броја ноћења у 2019. години, 2,881.034 ноћења (17,60% домаћих) остварено је у главним административним центрима, или 28,60% од укупних (у Београду 2,487.922 ноћења, или 24,69% од укупних и Нови Сад 393.112, или 3,90% од укупних), у бањским местима 2,781.627 (87,27% домаћих), или 27,61% од укупних, у планинским местима 2,302.273 (83,36% домаћих), или 22,86% од укупних, у осталим туристичким местима 1,705.309 (57,50% домаћих), или 16,93% од укупних и у осталим местима 403.056 (43,28% домаћих), или 4,00% од укупних.

Табела 1. Доласци и ноћења туриста у Србији по туристичким местима

	2019. година		2018. година	
	доласци	ноћења	доласци	ноћења
Београд	1.205.183	2.487.922	1.111.745	2.289.464
Нови Сад	204.473	393.112	196.893	418.312
Бањска места	670.044	2.781.627	596.884	2.542.391
Планинска места	638.521	2.302.273	596.313	2.172.906
Остала туристичка места	799.111	1.705.309	769.201	1.539.478
Остала места	172.651	403.056	159.486	373.552
Укупно	3.689.983	10.073.299	3.430.522	9.336.103

Извор: www.mtt.gov.rs и Статистички годишњак 2019, РЗС

У 2019. години највише од укупно 4,010.378 ноћења страних ноћења остварили су туристи из Босне и Херцеговине (294.423), Кине (268.572), Црне Горе (233.998), Турске (227.713), Руске федерације (220.226), Немачке (203.038), Хрватске (198.993), Румуније (190.288), Бугарске (169.769), Словеније (163.251), Северне Македоније (153.106), Грчке (137.882) и Италије (118.662). Од 1,846.551 страних долазака у 2019. највише је било из Кине (144.961), Босне и Херцеговине (136.184), Турске (107.695), Немачке (104.144), Хрватске (103.807), Бугарске (100.344), Црне Горе (90.442), Словеније (89.930), Румуније (83.027), Грчке (74.974), Северне Македоније (72.760), Руске федерације (64.103), Пољске (55.844) и Италије (52.723).

Девизни прилив у 2019. години износио је 1,436 милијарде евра (раст од 9% у односу на 2018. годину), а девизни одлив 1,615 милијарди (раст од

15,7% у односу на 2018.), уз дефицит од 219 милиона евра. Највећи прилив од страних земаља у 2019. години потиче из: Босне и Херцеговине (236 милиона евра) и др.

(https://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html).

3. Туризам Србије у стратешким и планским документима

Стратешки документи везани за туризам Србије су „Национална стратегија одрживог развоја“ из 2008. године, и „Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара“ из 2012. године, као и Просторни план Републике Србије из (из 1996. и 2010. године као и 2022. године, који у процедури доношења).

Секторски документ развоја туризма Србије је „Стратегија развоја туризма“ из 2006. и 2016. „Стратегија развоја туризма“ из 2006. урађена је као секторски мастер план функцијско-економског развоја туризма, без довољног третмана просторно-еколошких, социјалних и културних аспеката и одредби Просторног плана Републике Србије и других релевантних националних докумената. У „Стратегији развоја туризма Републике Србије“ из 2016. задржана су главна одређења из Стратегије 2006. (унета у Закон о туризму 2009. и Измене и допуне Закона из 2010.): развојем туризма управља се, интегралним, секторским (стратегијски мастер план) документима плана туристичке дестинације, програма развоја туризма АП и локалне самоуправе и програма промотивних активности Србије. Позитивна одређења ове Стратегије су: територијална подела Србије на туристичке кластере усклађена са Просторни планом Србије, увођење анализе утицаја туризма на културно наслеђе и природна добра, са уочавањем проблема, али са прећутним очекивањем да се они реше у оквиру предвиђених секторских докумената туризма, афирмисање појединих туристичких регија, афирмисање малих и средњих предузећа као носилаца туристичког развоја и др.

Важећи „Закон о туризму“ из 2019. и „Стратегија развоја туризма Србије“ из 2016. делимично одступају од европских стратешких докумената по надређености секторских докумената ужих целина интегралним планским документима ширих целина, односно по секторском утврђивању туристичких простора мимо интегралних докумената просторног планирања у Закону о планирању и иградњи. Искључивом применом Закона о туризму и Стратегије развоја туризма Србије, просторно планирање је недовољно укључено као инструмент управљања просторним развојем туризма, а урбанистичко планирање туристичких садржаја постало је само инструмент техничке разраде и спровођења циљева из мастер планова.

Туризам у просторним плановима анализира се у склопу различитих сектора и активности и са различито дефинисаним циљевима, мерама развоја и унапређења. У регионалним просторним плановима туризам се обрађује у склопу привредних активности, као разрада одредби Просторног плана Републике Србије. Одредбе о просторном развоју туризма, Просторног планом Републике Србије 1996. и 2010., оптимално су поштоване у свим

регионалним просторним плановима, чије одредбе су разрађиване у свим просторним плановима јединица локалних самоуправа.

Туризам у просторним плановима подручја посебне намене, који се односе на заштићена природна и делом културна добра и сливна подручја изворишта водоакумулација, представљао је детаљнију разраду одредби Просторног плана Републике Србије (уз усаглашавање са регионалним просторним плановима који захватају подручја посебне намене). Последњих година, примену одредби Просторног плана Републике Србије о туризму делом ограничава ресор заштите природе. Просторни планови јединица локалних самоуправа баве се туризмом претежно у складу са Просторним планом Републике Србије, регионалним просторним плановима и плановима подручја посебне намене, изузев неколико локалних планова за чије делове су рађени мастер планови туризма. За општинске планове који садрже туристичке потенцијале и дестинације, а којима је истекао правни рок важности, неопходно је усклађивање концепта развоја туризма са циљевима и политикама нових просторних планова.

4. Приказ развоја туризма у просторном плану републике Србије

Планирање развоја туризма је комплексан појам будући да су туристичке дестинације и правци вишеслојна појава у простору, које захтевају дугорочно планирање уз комплементарне пратеће делатности и дефинисање дугорочних циљева.

Основни циљ просторног развоја туризма, у актуелним и пређашњим Просторним плановима Републике Србије, био је у просторно-еколошкој подршци одрживог туризма компромисним интегрисањем принципа и стратешких, планских и програмских докумената развоја туризма, заштите и уређења туристички простора, уз оптимално задовољење социјалних, економских, просторно-еколошких и културних потреба националног и локалног нивоа, интереса тржишта и услова прекограничне и међународне срадање.

Концепција укупног и просторног развоја туризма Србије садржи: утврђивање видова туризма/туристичких производа према туристичким ресурсима; просторно-функцијско структурирање територије Србије на диференциране туристичке просторе—рангиране примарне просторе туристичких дестинација и секундарне просторе околина урбаних насеља, природних и културних добара у оквиру зона туристичких кластера, уз издавајање и рангирање друмских и пловних транзитних/турно туристичких праваца, градских туристичких центара и места, бањских центара и места и планинских центара и места; усклађивање интегралног планирања одрживог просторног развоја туризма са секторским планирањем заштите и развоја туристичких простора и прекогранична сарадња у туризму.

Концептом и планским решењима просторног развоја туризма дефинисани су:

Видови туризма/туристички производи који су утврђени у складу са Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године. У категорији одморишно-доживљајног туризма биће заступљени:

- градски туризам (целогодишњи градски одмори, манифестациони туризам, забава и др, уз потребу комплетирања за инострану тражњу);
- бањски туризам (претежно летњи, здравствено-рекреативни балнеолошки и климатски туризам, уз потребу продужења сезоне и обогаћивања понуде за привлачење иностране тражње);
- планински туризам (целогодишњи на високим планинама–Копаоник, Стара планина, Шар планина и др., претежно летњи на средњим планинама са тенденцијом продужења сезоне и доминантно летњи на ниским планинама);
- туризам на водама (летњи пловни тулинг/наутички туризам на пловним рекама и каналима и приобални туризам на већим рекама и вештачким језерима, уз потребу обогаћивања понуде);
- друмски тулинг туризам (претежно летња кружна путовања и целогодишња транзитна путовања);
- рурални туризам (претежно летњи агротуризам и сеоски туризам комбинован са туристичким активностима у ближем окружењу, уз тенденцију продужења сезоне);
- туризам специјалних интереса (претежно летњи – рекреативни, верски, споменички, етно, еко и др. и претежно целогодишњи – спортско-авантуристички у природи) и
- културни туризам везан за различите културне атракције.

У категорији пословног туризма биће обухваћени: целогодишња пословна путовања, састанци и догађаји, конгресни туризам, меморијални и други скупови и догађаји, у комбинацији са делом производа одморишно-доживљајног туризма.

Просторно-функцијско структурирање туристичких простора Републике Србије

Обухвата њихово диференцирање на примарне и секундарне туристичке просторе у оквиру зона туристичких кластера, уз издвајање и рангирање примарних и секундарних туристичких дестинација и целина, друмских и пловних транзитних/тулинг туристичких праваца, градских, бањских и планинских туристичких центара и места. Туристички простори који поседују значајније груписане природне и створене туристичке ресурсе, зависно од њиховог квантитета, квалитета и просторног распореда, представљају основу просторно-функцијског структурирања Републике Србије у области туризма.

Примарне туристичке просторе обухватају просторно-функцијске целине планинских и долиноско-водних туристичких дестинација међународног

и изразитијег националног значаја; линеарне коридоре међународних и значајнијих националних транзитних/туринг друмских и пловних туристичких праваца; и концентрисане/тачкасте агломерације градских, бањских и планинских туристичких центара и места међународног и изразитијег националног значаја.

Секундарне туристичке просторе националног и регионалног значаја обухватају околине градских центара и целине око издвојених природних и културних вредности, као и регионална друмски и пловни транзитни/туринг правци и туристичка места.

Издавање и рангирање примарних туристичких дестинација као простора постојеће и потенцијалне интегрисане понуде међународног и националног значаја, извршени су по критеријумима: (а) досадашња валоризација и остварен развој постојећих туристичких простора, (б) географски и саобраћајни положај (посебно у односу на највеће градове и најзначајније саобраћајне правце), и (в) природни и створени потенцијали у новим туристичким просторима. Дестинације обухватају своје конститутивне вредности природе, културног наслеђа, градова, бања, села, ловишта и др., са традиционалним и новим центрима, а као регионалне целине могу се поделити на подцелине – субдестинације.

На основу потенцијала за трајање туристичке сезоне, примарне туристичке дестинације су по значају рангиране у следеће групе:

- дестинације са доминантном летњом понудом (Горње Подунавље, Нови Сад – Фрушка гора, Горње Потисје, Доње Потисје, Делиблатска пешчара, Ђердап и Шумадијске планине);
- дестинације са летњом понудом уз учешће зимске понуде (Кучајске планине – Бељаница, Ваљевско – Подрињске планине – Дрина, Дрина – Тара – Мокра Гора – Златибор и Златар – Пештер) и
- дестинације са целогодишњом понудом–високопланинска подручја са непосредним окружењем (Стара планина, Власина – Крајиште, Копаоник, Голија, Проклетије и Шарпланина).

Издавање секундарних туристичких простора као целина постојеће и потенцијалне интегрисане понуде националног и регионалног значаја, обухвата туристичке потенцијале околина већих урбаних насеља, природних и културних вредности ван туристичких дестинација и др., са летњом уз учешће зимске понуде. То су околине Београда, Приштине, Ниша, Сокобање, Новог Пазара, Чачка, Лознице, просторне целине Зајечар – Неготин, Крушевац – Александровачка жупа – Јастребац и Лесковац – Радан.

Транзитни/туринг туристички правци издвојени су по критеријумима диспозиције постојеће и планиране друмске мреже у односу на примарне и секундарне туристичке просторе дестинација и целина, градских и бањских центара и других вредности, а по значају су подељени на примарне (међународне и значајније националне) и секундарне (националне и регионалне). Ова мрежа подржава све видове туризма, уз активирање и оних потенцијала

који се физички не могу уврстити у примарне и секундарне туристичке просторе. Мрежа има функције саобраћајног повезивања туристичких простора, транзитног туризма и кружних путовања на итинерерима са еколошким, културно-историјским, верским, етнолошким, спортско-рекреативним, гастрономским и другим мотивима. Примарни, међународни и значајнији национални друмски правци са целогодишњом понудом су у коридорима главних постојећих и планираних аутопутева (државни путеви IА реда) и за туризам најзначајнијих државних путева IБ реда (могући аутопутеви или брзе саобраћајнице и др.) Секундарни, национални и регионални друмски правци са претежно летњом понудом су у коридорима свих осталих државних путева IБ реда. Пловни транзитни/тулинг туристички правци издвојени су по критеријумима значаја за наутички туризам и положаја у односу на долинско-водне туристичке дестинације. Подељени су на примарне – међународне и значајније националне и секундарне – националне правце са претежно летњом понудом. Остали транзитни правци у функцији туризма који пролазе кроз Србију су бициклистичке руте Euro velo (6, 8, 11 и 13) и европски пешачки путеви E-4.

Градски туристички центри и места издвојени су и ранжирани на основу критеријумима величине, привредног и културног значаја, достигнутог туристичког промета, изграђености, уређености и опремљености, урбаног амбијента, културног наслеђа, културних установа, манифестација и сл., као и по положају у односу на туристичке дестинације, транзитне/тулинг правце и др. Подељени су на примарне – међународне и значајније националне и секундарне – националне и регионалне. Примарни градски туристички центри међународног и изразитијег националног значаја са целогодишњом понудом су: Београд, Нови Сад, Приштина, Ниш, Крагујевац и Суботица. Секундарни градски туристички центри националног значаја са претежно целогодишњом понудом и улогом лидера примарних и секундарних туристичких простора су: Сомбор, Зрењанин, Вршац, Кладово, Ваљево, Ужице, Пирот, Врање, Краљево, Косовска Митровица, Пећ, Призрен, Лозница, Чачак, Крушевац, Зајечар, Лесковац и Нови Пазар. Остали градски туристички центри и места националног и регионалног значаја су: Кикинда, Панчево, Рума, Сремска Митровица, Шабац, Смедерево, Пожаревац, Јагодина, Гњилане, Урошевац и Таковица.

Бањски туристички центри и места издвојени су и ранжирани по критеријумима развијености (остварен промет, валоризовани природни и створени ресурси, изграђеност и уређеност), перспективности у односу на обухваћеност туристичким дестинацијама и положаја према транзитним/тулинг правцима и градским центрима. Бање Србије диференциране су на примарне бањске туристичке центре изразитијег националног и перспективно међународног значаја, секундарна бањска места националног значаја и остале бање регионалног значаја. Примарни бањски центри изразитијег националног и перспективно међународног значаја са целогодишњом понудом су: Врњачка Бања, Сокобања, Нишка Бања, Врањска Бања, Буковичка Бања и Бања Ковиљача. Међу секундарним бањским местима националног

значаја, претежно са целогодишњом понудом, истичу се: Бања Горња Трепча, Бања Врдник, Пролом Бања, Селтерс Бања и Луковска Бања. Остала секундарна бањска места националног значаја са претежно летњом понудом су: Бања Кањижа, Бања Јунаковић, Бања Русанда, Бања Сланкамен, Бања Врујци, Овчар Бања, Брестовачка Бања, Прибојска Бања, Богутовачка Бања, Матарушка Бања, Новопазарска Бања, Куршумлијска Бања, Рибарска Бања, Гамзиградска Бања, Бујановачка Бања, Сијаринска Бања, Звоначка Бања, Бања Бањска и Пећка Бања. Запуштене бање, због потенцијала и функција у оквиру туристичких дестинација, треба обавезно обновити.

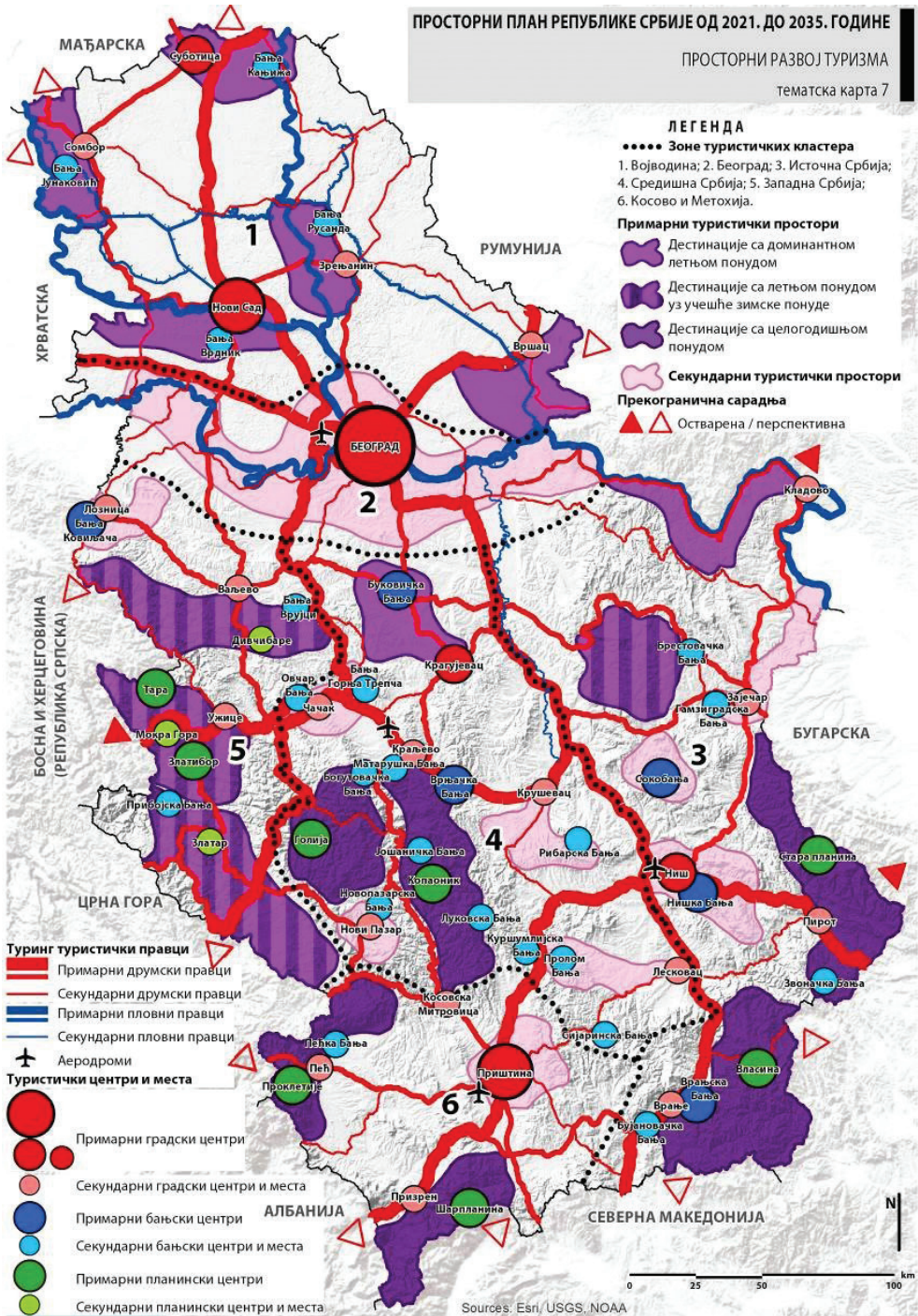
Планински туристички центри и места издвојени су и рангирани по критеријумима развијености (остварен промет, валоризовани природни ресурси и вредности, изграђеност и уређеност туристичке супраструктуре и инфраструктуре и др.) и перспективности према положају и значају у дестинацијама. Диференцирани су на примарне планинске туристичке центре изразитијег националног и перспективно међународног значаја, секундарна планинска места националног значаја и планинска места регионалног значаја. Планински центри изразитијег националног и перспективно међународног значаја са целогодишњом понудом су: Копаоник, Стара планина (Јабучко Равниште и перспективно Голема река), Шарпланина (Брезовица), Проклетије (перспективно центар изнад Пећи), Власина (Власинско језеро) и Крајиште (перспективно Бесна Кобила), Голија (Ивањица), Златибор и Тара. Значајнија секундарна планинска места националног значаја са претежно целогодишњом понудом су: Ваљевске планине/Дивчибаре и перспективно Повлен, Златар и Мокра гора/Дрвенград. Остала секундарна планинска места националног значаја са делимично целогодишњом понудом су: Рудник, Кучајске планине/Црни Врх и перспективно Бељаница, Гоч, Жељин, перспективно место испод Шаторице и Пилатовице на Копаонику, перспективно место испод Мокре горе тутинске и др. Остала планинска места су регионалног и перспективно националног значаја, са претежно летњом понудом (Јастребац, Радан, Ртањ, Сува планина, Стол, Кукавица, Фрушка гора, Вршачке планине и др.).

Подела територије Србије на зоне туристичких кластера представља синтезу просторно-функцијског структурирања државне територије у области туризма. Зоне туристичких кластера, као основна подручја туристичког развоја Србије, представљају просторно-функцијске целине пословања обједињене постојеће и потенцијалне туристичке понуде. Обухватају целе примарне просторе туристичких дестинација и целе секундарне просторе осталих туристичких целина, као и обухваћене градске, бањске и планинске туристичке центре и места и сегменте транзитних/тулинг туристичких правца. Границе зона кластера нису административне већ функцијске, без промене административних надлежности захваћених аутономних покрајина, градова и општина при функционисању кластера. Индикативна подела територије Србије извршена је на следећих шест зона туристичких кластера: 1) Војводина, 2) Београд са околином, 3) Источна Србија, 4) Средишна Србија, 5) Западна Србија, и 6) Косово и Метохија.

ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ОД 2021. ДО 2035. ГОДИНЕ

ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА

тематска карта 7

Слика 1. Просторни развој туризма

Извор: Аналитичко–документациона основа Просторног плана Републике Србије 2021-2035

5. Потенцијали и унапређење туризма у Србији

Основне поставке развоја туризма Републике Србије базираће се и на стратешким правцима усмереним ка брендирању и промоцији наше земље као једне од најатрактивнијих туристичких дестинација у окружењу. Стратешким и планским сагледавањем разматра се актуелно стање туризма, анализирају природни и антропогени ресурси, услови за развој туризма, указује се на значај очувања животне средине, дефинишу регионални приоритети развоја туризма, идентификују структурна својства најважнијих облика туризма (градски, планински, сеоски, бањски, културни, водни, научички, рекреативни, ловни, риболовни и сл.) и др.

Република Србија и са аспекта мотивских потенцијала и садржаја, који представљају основни предуслов за развој туризма, је веома богата и разноврсна. Располаже различитим формама рељефних, хидрографских, културно-историјских и др. садржаја који представљају атрактивне потенцијале у погледу развоја туризма. За развој туризма неопходна је и материјална база, смештајни и угоститељски капацитети и ниво њихове развијености и доступности. Не сме се занемарити ни улога и значај капацитета саобраћаја, трговине, занатства и других пратећих делатности туризма.

У издвајању приоритета развоја туризма у Србији, посебно се узима у обзир вредност туристичких потенцијала уже или шире туристичке просторне целине, заступљеност основних инфраструктурних садржаја, достигнути степен развоја и сагледавање даљег проширивања и комплетирања туристичких капацитета, перспективе развоја и унапређења појединих видова туризма (уз услов могућег капацитета инфраструктурног опремања).

На основу статистичких података из 2019. године и оствареног броја долазака и ноћења може се закључити да су туристи углавном били заинтересовани за дестинације са целогодишњом туристичком понудом. Све више пажње се придаје градском туризму који представља специфичан вид туристичких кретања, а који садржи посебне мотивске специфичности, чиме се градови сврставају у комплексне туристичке мотиве са различитим туристичко атрактивним садржајима (Јовичић, 2003). По туристичком промету издвајају се Београд и Нови Сад са својом културно-историјском баштином и бројним манифестацијама. Поред градског туризма, годинама уназад, велика пажња домаћих и иностраних туриста се поклања културном туризму.

Културни туризам обухвата шире интересовање туриста, поред културно-историјског наслеђа саставни део чине и нематеријалне вредности као што су традиција, обичаји, фестивали, манифестације и сл. Културни туризам у Србији представља простор на ком су сачувана бројна културна добра: археолошка налазишта, фортификацијске грађевине, цркве, манастири, делови урбаног, руралног и индустријског наслеђа, споменички и појединачни комплекси споменика. Посебну пажњу завређује простор дуж дунавског научичког коридора, као простора са јединственом понудом у окружењу.

Као делови примарних туристичких простора, и дестинације са цело-годишњом понудом и дестинације са летњом понудом уз учешће зимске понуде, најпосећенији су планински центри Копаоник и Златибор. Планински и ски туризам последњих година представља једну од приоритетних понуда туризма Србије, нарочито на високопланинским подручјима изнад 1500 мнв, с обзиром на климатске промене, тражњу и услове финансирања у оваквим дестинацијама на европском нивоу.

Саставни део планинског туризма у погледу боравка, смештаја, исхране и додатних садржаја је и сеоски туризам који је релативно добро развијен и унапређен. Оно што карактерише, овај све популарнији, вид туризма је аутентичност и разноврсност потенцијала и садржаја (Свијановић, Vuković, 2014). Основне привлачности сеоског туризма и руралних подручја су близина природе, очувана традиција, гостољубивост и породична атмосфера (Štetić i dr., 2014). Сеоски туризам карактеристичан је за села Западне Србије, Шумадије, Војводине а видљиви су зачеци у деловима Источне и Јужне Србије.

Један од приоритетних видова туризма јесте и бањски туризам. Бањски туризам у Србији има дугу и богату традицију понуде. Бањски центри у Србији су туристичке дестинације које остварују нешто мање од 3 милиона ноћења (податак из 2019. године). Прилог томе је и то што се бање могу дефинисати као комплексни природни мотиви чији развој се базира на термоминералним изворима, племенитим гасовима и лековитом блату чистом ваздуху, климатским елементима који имају умирујуће дејство човеково здравље, и разноврсној вегетацији као значајном рекреативном и естетском атрибуту бањских туристичких мотива (Станковић С., 2008). Најпосећеније бање у Србији су Врњачка Бања, Сокобања, Пролом бања, Луковска бања и др.

У Србији велики потенцијал имају и вински, пословни, бициклически, ловни, риболовни, рекреативни и манифестациони туризам. Неки од наведених видова туризма су већ започети и део су пројеката европских туристичких рута и мрежа.

Развој туризма Србије као туристичке регије мора да буда изричито компаритивна на тржишту. Развој туризма мора бити усклађен са могућностима простора и туристичке привреде. Треба да одражава уравнотеженост различитих страна и интереса: корисника туристичких услуга, стејкхолдера, привреде и локалне заједнице. Неопходно је фазно решавање и остваривање одговарајућих циљева, коришћењем регионалних предности.

За усмерен и сврсисходан развој туризма у Србији, неопходна је сарадња и комуникација на свим нивоима друштвених структура, као и међусекторско усаглашавање и компромисно решавање конфликта заштите и развоја, посебно у планинским подручјима. Тиме би се створили услови за финансијски прилив и инвестирање на основу туристичких потенцијала и повољног геостратешког положаја. Неопходно је и унапређење система едукације у области делатности туризма и интегрисање туристичког развоја

на одрживим принципима, затим развој инфраструктуре и супраструктуре, шире укључивање локалне заједнице у туристичке активности, формирање информационог система који прати тренутно стање и промене туристичког развоја, развијање свести о могућој појави негативних последица развоја туризма на очување и унапређење животне средине, као и начина како то спречити или компензовати, и сл.

6. Conclusion

Benefits of tourism development will reflect on other segments of development, economic, social, environmental, and similar. The development of tourism will contribute to a larger number of young able-bodied people opting to engage in tourist activities, such as seeking employment in tourist and catering facilities or activating local spatial tourist potential. This would reduce the level of migration to larger urban areas, and villages would survive thanks to engaging the existing young population in rural areas, but also the return of the original population who left for the cities.

Tourism development possibilities in Serbia are based on rich and diverse offer. Bountiful natural and cultural and historical values, adding to the favourable geographic position, form the basis for better positioning of Serbia on the European and world touristic map. The promotion of comprehensive touristic offer would contribute to easier and better positioning of Serbia in the international market. The priority commitment in the development of tourism should be based on presenting and promoting tourism as a fruitful economic activity that would positively affect the development of economy and incur income from the state to the local level.

With its favourable geographic position, natural and man-made values, the Republic of Serbia has great potential for the development of various types of tourism (urban, mountain, rural, spa, water, etc.). The realisation of this potential will be conditioned by the coordination, above all of the protection and development processes, as well as the re-planning of touristic areas, primarily to meet market and climate change demands.

Литература

1. Просторни план Републике Србије 2020-2035, нацрт Просторног плана
2. Група аутора: Милијић С., Дабић Д., Станковић С., Басарић Ј. Аналитичко–документациона основа Просторног плана Републике Србије 2021-2035
3. Јовичић, Д. (2003) Стање и правци развоја туризма у Србији, Туризам, број 7, стр. 82-85.
4. Cvijanović, D., Vuković, P. (2014) Rural tourism in the Danube region of the Republic of Serbia – Comparative experiences and development perspectives, Chapter II in the Monograph „Contemporary issues of sustainable rural development: International approaches of Eastern Europe and Russia“, Editors: V. Erokhin, A. Ivolga, Publisher: Stavropol „AGRUS“ of Stavropol State Agrarian University, 2014, Russian Federation, ISBN 978-5-9596-0953-5, UDK 338.43, BBK 65.32, C56, pp. 31-48
5. Štetić, S., Cvijanović, D., Šimičević, D. (2014) Posebni oblici turizma dunavskog regiona Srbije, Beograd, Institut za ekonomiku poljoprivrede
6. Станковић С. (2008) Туристичка географија, Универзитет у Београду – Географски факултет, Београд
7. Остали извори:
8. www.mtt.gov.rs
9. Републички завод за статистику, Статистички годишњак 2019
10. https://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html